

1.6.5 Kontrola biopotravin

V posledných rokoch sa významne zvýšil počet súkromných a štátnych systémov certifikácie kvality potravinárskych výrobkov. Tieto systémy sú zárukou pre spotrebiteľov, že to, čo je uvedené na etikete výrobku, je v súlade s určitým systémom výroby potravín a nie je realné, aby bol spotrebiteľ oklamáný. Na druhej strane sú síce zárukou efektívnej informovanosti spotrebiteľov, ale vyžadujú si určité náklady spojené s certifikáciou. Európsky rozmer systémov certifikácie sa začína pri dodržiavaní povinných noriem výroby a končí sa dodatočnými požiadavkami vzťahujúcimi sa na ochranu životného prostredia, život zvierat, pracovnú morálku, spravodlivosť v podnikaní a pod. (Komisia európskych spoločenstiev, 2008).

Aby poľnohospodári, spracovatelia a obchodníci mohli používať ekologické logo EÚ a označovať ním svoje výrobky ako „ekologické“, musia spĺňať požiadavky EÚ v tejto oblasti. Členské štáty EÚ pri tvorení systému kontroly ekologického poľnohospodárstva sa môžu rozhodnúť medzi systémom verejným, súkromným a zmiešaným a menovať jeden alebo viac príslušných orgánov zodpovedných za kontroly týchto subjektov. Príslušné kontrolné orgány sú povinné organizovať audity alebo inšpekcie kontrolných orgánov a v prípade nesplnenia požiadaviek odobrať ich akreditáciu. Kontroly sú vykonávané v každej etape „ekologického reťazca“.

Každý prevádzkovateľ – poľnohospodár, spracovateľ, obchodník, dovozca alebo vývozca, s výnimkou veľkoobchodníkov, ktorí narábajú s balenými biopotravinami – je kontrolovaný aspoň raz za rok alebo častejšie na základe posúdenia rizík. Každý certifikovaný prevádzkovateľ ekologickej poľnohospodárskej výroby v krajinách EÚ je pravidelne kontrolovaný z hľadiska dodržiavania pravidiel spojených s daným systémom výroby. Kontroly vykonávajú poverené inšpekčné organizácie, ktoré delíme do troch skupín (Schlosserová, 2012):

- súkromné inšpekčné organizácie, tzv. typ A – štát vymedzí úradný kontrolný orgán, ktorý „deleguje výkon úradných kontrol v systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby na súkromné inšpekčné organizácie“, ktoré dosiahli príslušnú akreditáciu pre vykonávanie inšpekcií a spĺňajú určité kritériá vymedzené štátnym úradným orgánom; tento typ kontrol sa uplatňuje vo väčšine krajín EÚ vrátane Slovenska, Českej republiky a Rakúska,
- štátne inšpekčné organizácie, tzv. typ B – úradnú kontrolu prevádzkovateľov ekologickej poľnohospodárskej výroby vykonáva len štát,

- systém kombinácie súkromných a štátnych inšpekčných organizácií, tzv. typ C, ktorý sa úspešne prevádzkuje v Španielsku.

Inšpektori sú povinní dohliadať na „dodržiavanie všetkých zákonných pravidiel pre výrobu, spracovanie, balenie, skladovanie, označovanie a predaj bioproduktov vrátane vedenia presnej dokumentácie o všetkých vykonaných operáciách a účtovníctve (Ekotrend Slovensko, 2016c).

Riadiaci systém súkromných kontrolných orgánov je aplikovaný v 19 členských štátoch. V týchto štátoch je spolu 143 kontrolných subjektov. V piatich európskych krajinách (Dánsko, Estónsko, Fínsko, Litva, Holandsko) funguje štátny systém kontroly a zmiešaný systém je zavedený v štyroch európskych krajinách (Španielsko, Poľsko, Estónsko, Malta, Luxembursko) (List of control bodies and control authorities in the organic sector, 2015). Každý rok členské štáty podávajú Európskej komisii správu o výsledkoch kontrol vykonaných u ekologických prevádzkovateľov a o opatreniach prijatých v prípade nedodržania požiadaviek pre EPV.

Na Slovensku je zavedený systém súkromných inšpekčných organizácií (Naturalis SK (SK-BIO-002) a „Biokont“ (SK-BIO-003)). Tieto dva subjekty sú akreditované ÚKSÚP -om. Každý ekologický prevádzkovateľ musí byť minimálne raz ročne skontrolovaný oprávnenou inšpekčnou organizáciou. V SR oprávnené súkromné inšpekčné organizácie kontrolujú rozsah činností EPV: rastlinnú výrobu, živočíšnu výrobu, spracovanie ekologických produktov na biopotraviny, na biokrmivá, na bioosivá, ako aj dovoz, skladovanie a predaj produktov vyrobených v EPV. Ekologický prevádzkovateľ si sám vyberá inšpekčnú organizáciu, ktorá u neho bude vykonávať delegovanú úradnú kontrolu. Pri realizácii úradných kontrol sa vychádza z uplatňovania princípov hodnotenia rizika, na základe ktorých sa zostavuje ročný plán úradných kontrol. Úradné kontroly pokrývajú všetky stupne EPV týkajúce sa nespracovaných aj spracovaných poľnohospodárskych produktov rastlinného aj živočíšneho pôvodu.

ÚKSÚP je ústredným kontrolným a skúšobným ústavom poľnohospodárskym so sídlom v Bratislave na území Slovenskej republiky. Zriaďovateľom ústavu a nadriadeným orgánom je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky. Činnosť ÚKSÚP je veľmi rôznorodá a týka sa týchto oblastí: ekologickej poľnohospodárskej výroby, odrodového skúšobníctva, osív a sadív, autorizácie prípravkov na ochranu rastlín a adjuvantov, ochrany rastlín, pôdy a výživy rastlín, krmív a výživy zvierat, vinohradníctva a vinárstva, ovocinárstva a integrovanej produkcie.

ÚKSÚP v rámci ekologickej poľnohospodárskej výroby zostavuje zoznamy prípravkov na ochranu rastlín, hnojív a pôdnych pomocných látok povolených do ekologickej poľnohospodárskej výroby na účel zverejnenia vo vestníku Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. ÚKSÚP vedie register

prevádzkovateľov a inšpekčných organizácií, vydáva oprávnenie inšpekčnej organizácii na výkon kontroly ekologickej poľnohospodárskej výroby a dozor nad jej činnosťou. Dodatočne informuje, spolupracuje s príslušnými orgánmi Európskej únie, príslušnými orgánmi členských štátov Európskej únie, s inšpekčnými organizáciami členských štátov a iných štátov a ukladá sankcie za porušenie povinností ekologických prevádzkovateľov v oblasti predpisov týkajúcich sa ekologickej poľnohospodárskej výroby (ÚKSÚP, 2016).

Dňa 15. 08. 2016 na základe rozhodnutia č. R/503/2016 došlo na Ústrednom kontrolnom a skúšobnom ústave poľnohospodárskom v Bratislave k zmenám štatútu a organizačného poriadku.

Odbor ovocinárstva a ekologickej poľnohospodárskej výroby podľa zákona č. 189/2009 Z. z. o ekologickej poľnohospodárskej výrobe v platnom znení, nadväzne na nariadenia ES a EÚ plní najmä tieto úlohy (ÚKSÚP, 2016b):

- má postavenie a povinnosti príslušného orgánu pre ekologickú poľnohospodársku výrobu v členskom štáte EÚ, t. j. v Slovenskej republike,
- posudzuje žiadosti a vydáva oprávnenie inšpekčnej organizácii na výkon kontroly v ekologickej poľnohospodárskej výrobe v Slovenskej republike,
- vykonáva dozor nad činnosťou inšpekčných organizácií oprávnených ÚKSÚP,
- vykonáva a manažuje výkon úradných kontrol v systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby v Slovenskej republike v súlade s právom EÚ,
- spracováva správy, dátové súbory, odpočty a hlásenia orgánom EÚ a príslušným orgánom iných členských štátov EÚ. Spolupracuje s úradmi Európskej únie, ďalej s príslušnými orgánmi iných členských štátov EÚ a s inšpekčnými organizáciami v tretích krajinách v súlade s právnymi aktmi Európskej únie,
- zastupuje Slovenskú republiku na zasadaniach pre oblasť ekologickej poľnohospodárskej výroby v orgánoch Európskej únie,
- vedie databázu bioosív v Slovenskej republike v súlade s nariadeniami EÚ pre ekologickú poľnohospodársku výrobu,
- posudzuje prípady porušení pravidiel ekologickej poľnohospodárskej výroby a pripravuje podklady na udelenie sankcie pre právny útvar, povoľuje neekologické vstupy do ekologickej poľnohospodárskej výroby v SR (hnojivá, pôdne pomocné látky, prípravky na ochranu rastlín, krmivá, množiteľský materiál, čistiace a dezinfekčné prostriedky),
- zostavuje zoznamy prípravkov na ochranu rastlín, ako aj hnojív, pôdnych pomocných látok, krmív a čistiacich a dezinfekčných prostriedkov povolených do ekologickej poľnohospodárskej výroby v Slovenskej republike v súlade s právom EÚ,

- vydáva výnimky v prípade ekologickej živočíšnej výroby v súlade s právom EÚ,
- rozhoduje o dĺžke obdobia konverzie v primárnej ekologickej poľnohospodárskej výrobe,
- registruje prevádzkovateľov a vedie register prevádzkovateľov a inšpekčných organizácií oprávnených ÚKSÚP -om na výkon delegovaných úradných kontrol a ním súvisiacich činností v Slovenskej republike.

Experti ÚKSÚP na základe „Dohody o delegovaní činnosti č. 13/2015“ uzavretej medzi ÚKSÚP a Pôdohospodárskou platobnou agentúrou (ďalej „PPA“) vykonávajú kontroly na mieste, s cieľom poskytnutia dotácií prevádzkovateľom registrovaným v EPV v oblasti podpôr vyplývajúcich z Programu rozvoja vidieka 2014 – 2020 pre ekologické poľnohospodárstvo (ÚKSÚP, 2016).